

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER İNSAN HAKLARI YÜKSEK KOMİSERLİĞİ

COVID 19 MÜDAHALELERİ

MÜDAHALENİN KALBİNDE İNSAN HAKLARI

ODAKLANILAN KONULAR

KAMUSAL ALANLAR VE COVID-19

4 Mayıs 2020

KAMUSAL ALANLAR VE COVID-19: REHBERLİK

KAMUSAL ALANLAR SALGIN SIRASINDA NEDEN ÖNEMLİDİR?

İnsanların sesinin duyulması şu anda şimdiye kadar hiç olmadığı kadar önemlidir.

- Sivil toplum, sağlık sistemine olan güveni inşa etmek ve korumak için önemli bir yere sahiptir.
- Sivil toplum halkın en acil ihtiyaçlarını gidermeye yönelik esnek ve akıllı çözümler bulmaya yardımcı olabilir.
- Açık ve hareketli kamusal alanlar COVID-19 tedbirleri konusunda belirli hedeflere yönelik ve samimi geri bildirimler alınmasını sağlayarak müdahalelerin geliştirilmesini sağlayabilir.

SALGIN SIRASINDA KAMUSAL ALANLARIN KAPATILMASI KONUSUNDA NE GİBİ ENDİŞELER VAR?

Her ne kadar salgın sırasında halk sağlığını korumak için önlemler alınması gerekli olsa da, bu önlemlerin hedefi aşan biçimde genel veya ayrımcı olma riski vardır. Aynı zamanda, en uygun şekilde planlanmış tedbirler dahi uygulama sırasında bazı suiistimallerin yaşanması riskini taşımaktadır.

Halk sağlığı gereksinimlerini temel alan istisnai tedbirler ve olağanüstü hal durumları:

- Gerekli ve halk sağlığı ihtiyaçlarına uyumlu olmalıdır,
- Halk sağlığı hedefine ulaşmak için mümkün en az seviyede müdahale içermelidir,
- Ayrımcılık gözetmemelidir,
- Süresi sınırlı olmalıdır
- Yaşama hakkı, işkence ve diğer kötü muamelelerin yasaklanması ve keyfi alıkonulmama hakkı gibi belirli hakları ("sınırlanamayan haklar") ihlal etmemelidir.

COVID-19 MÜDAHALELERİNE KATILIMIN TEŞVİK EDİLMESİ

Krize yönelik müdahalelerin tasarlanmasına katılımında bulunmak bir haktır ve bunun sağlanması akıllıca olur.

Devletler **katılım ve geribildirim alanları oluşturmali** ve kadınlar, yaşlılar, engelli bireyler de dâhil olmak üzere en fazla risk altında bulunan ve dışlanması en muhtemel olan bireylere ulaşarak bu

insanların politikaların belirlenmesine dâhil olduğundan ve eşit şartlarda katkıda bulunabildiğinden emin olmalıdır.

Devletler ve diğer paydaşlar COVID 19 bağlamında uzaktan toplantılara ve video konferans yöntemlerine geçiş yaparken **mevcut sivil toplum katılımılığı kanallarının yerel, ulusal ve uluslararası seviyelerde korunmasını** - ve mümkünse genişletilmesini – sağlamalıdır. Mahremiyete saygı gösteren, uygun maliyetli ve ulaşılabilir çevrimiçi platformlar aracılığıyla uzaktan katılımılığı sağlamak adına ortaklaşa çalışarak sistemli bir şekilde tabandaki kuruluşlara ve sivil toplum kuruluşlarına ulaşmayı sağlayacak daha esnek kanallar bulmaya çalışmalıdırlar.

BİLGİYE ERİŞİMİ AZAMI SEVİYEYE ÇIKARMAK

Bilginin zamanında paylaşılması, bilginin erişilebilirliği ve çevrimiçi ve çevrimdışı özgür bir şekilde paylaşımı ulaşılabilir etkili ve güvenilir müdahaleler sağlar

- Toplumsal cinsiyete özel ve duyarlı bilgiler de dâhil olmak üzere kriz konusunda **amacına uygun ve güvenilir bilginin** herhangi bir istisna olmaksızın **bütün insanlara** ulaştırılması sağlanmalıdır. Bilginin kolayca anlaşılabilir biçimlerde ve dillerde ulaşılabilir olması, engelli bireyler de dâhil olmak üzere özel ihtiyaçları olan insanlara uyarlanması ve son olarak kısıtlı veya hiç okuma yeteneği olmayan kimselere de ulaştırılması sağlanmalıdır.

- İnternete erişim kolaylaştırılmalıdır. Diğer iletişim yollarının kısıtlandığı durumlarda, çevrimiçi bilgiye ulaşım çok önemlidir. İnternete erişimin kısıtlanması, tamamen kapatılması da dâhil olmak üzere, kamu düzeni veya ulusal güvenlik gibi nedenlerle makul görülemez. Devletler ve diğer ilgili kurumlar mümkün olduğu sürece yaşlılar, yoksulluk yaşayanlar ve en fazla risk altında olanlar, kadınlar ve kız çocukları ve dışlanmış topluluklar için internet erişimini genişletmek adına tedbirler getirmelidir.

- **Yanlış bilgilendirmeye (dezenformasyon) karşı işbirliği içinde çaba sarf edilerek güvenilir ve doğru bilgi sağlanmalıdır.** Genelde gelişigüzel sansür ile sonuçlanan yüksek miktarda bilgiyi ortadan kaldırma çabaları yerine, devletler ve şirketler yetkili kurumlardan gelen güvenilir bilginin ön plana çıkarılmasına ve sosyal medya okuryazarlığının teşvik edilmesine odaklanmalıdır.

- **COVID- 19 konusundaki yanlış bilgileri kaldırmaya yönelik kararlar net ve halka açık kriterleri temel almalı ve temyiz yolu açık olmalıdır.** Şirketler içerikleri yönetirken ve çalışanlarının evde bulunması nedeniyle yapay zekâ kullanmak zorunda kalmışken, bu önlemler konusundaki şeffaflıklarını artırmalı, uluslararası hukuk kapsamındaki orantılı olma gereksinimine tam olarak uyum sağlamalı ve telafi veya düzeltme için imkân yaratmalıdır. “Bilginin” kaldırılması kararı, yetkili makamlar tarafından virüsün yayılması ile mücadele ve aynı kapsamda alınan diğer önlemleri eleştirme hakkını ihlal etmemelidir.

İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNE SAYGI

Uzmanlar, tıp çalışanları, gazeteciler ve diğer kanaat önderlerinin katılımı ve eleştirel geribildirimlerin sınırlanması COVID-19 müdahalelerin etkinliğini zayıflatmaktadır.

- **İlgili verilere ulaşımın kısıtlanması**, sansür, gazetecilik faaliyetlerinin kısıtlanması veya suç sayılması sadece insan haklarını ihlal etmekle kalmamakta, aynı zamanda yetkililer tarafından alınan **sağlık tedbirlerine olan güveni azaltmakta**, insan sağlığı ve insan hayatına yönelik muhtemel riskleri artırmaktadır. İnsanlığın şimdiye kadar hiç olmayan bir şekilde olarak bilgi akışına ve insanların bu akışa erişiminin olmasına ihtiyacı vardır ve bunun güvenli bir ortamda gerçekleşmesinin sağlanması gerekmektedir.

- **Devletler ve medya kuruluşları bilim insanları da dâhil olmak üzere tıp çalışanları ve uzmanlar için** herhangi bir disiplin işlemi veya misilleme olmadan **özgürce konuşacakları** ve birbirleriyle ve kamuyla bilgi paylaşacakları ortamlar sağlamalıdır. Sağlık sektöründe gizli bilgilerin kamuya ifşası için güvenli prosedürler olması alandaki çalışanların misilleme amaçlı davalar ve gözdağı korkusu yaşamadan çalışabilmeleri için kritik öneme sahiptir.

- “Yalan haber” veya COVID-19’la ilgili yanlış bilgilendirme gibi muğlak kavramları temel olarak **ifadeleri cezalandıran yasalar kanunilik ve orantılı olma gereksinimleri ile uyumlu değildir**. Eleştirel veya muhalif sesleri susturmak veya COVID-19 ile ilgili kusurlu ifadeler için cezai yaptırımlar getirmek sağlık tedbirlerine olan güveni ve bu tedbirlerin etkisini azaltacaktır.

SİVİL TOPLUMUN KORUNMASI

İnsan hakları koruyucuları virüsün yayılmasını önlemek, savunmasız insanları korumak ve salgının hayatlar ve geçim kaynakları üzerindeki etkisini ele almak konusunda kritik çalışmalar gerçekleştirmektedir.

- **Devletler ve diğer paydaşlar** insan hakları savunucuları, medya çalışanları ve ulusal insan hakları kuruluşları da dâhil olmak üzere **sivil toplumun** iyi uygulamaların paylaşılmasına, müdahaledeki boşlukların ortaya çıkarılmasına ve sağlık konusunda halk eğitimine **olan katkılarını açıkça tanımalı ve kabullenmelidir**. Bu kritik çalışmaların kesintisiz olarak fonlanması çok önemlidir.

- **Devletler dolaşım ve toplanma özgürlüğüne getirilen kısıtlamaların ayrımcılık gözetmediğinden** ve gazeteciler de dâhil olmak üzere insan hakları savunucularını hedef almadığından veya gereksiz bir şekilde engellemediğinden emin olmalıdır. Sivil toplum örgütlerinin savunuculuk, gözlem ve hizmet sağlama açısından etkilenmiş topluluklara erişebilmeye devam etmesini sağlayacak adımlar atılmalıdır. İfade, örgütlenme, dolaşım veya barışçıl toplanma özgürlüğüne getirilen kısıtlamalar asla insan hakları savunucuları, gazeteciler ve diğerlerinin suçlu sayılması için bir gerekçe olarak kullanılmamalıdır.

- **Devletler insan hakları çalışmaları nedeniyle alıkonulmuş olan savunucuları ve hukuka aykırı olarak alıkonulmuş olan bütün bireyleri serbest bırakmalıdır**. Hapishaneler ve diğer alıkoyma tesislerindeki insanlar kısıtlı sosyal mesafe imkânları ve sağlık hizmeti seçenekleri nedeniyle özellikle COVID-19 riski altındadır.

TOPLANMA ÖZGÜRLÜĞÜNÜN KORUNMASI

Her ne kadar olağanüstü sağlık durumları sırasında fiziksel toplanmalara istisnai kısıtlamalar getirilmesi gerekli olsa da, bu kısıtlamalar yasalara uygun, gerekli ve hedefe uygun olmalıdır.

• Meşru sağlık endişeleri nedeniyle konutlarının dışındaki hareketlerinin kısıtlanması gerekli olabilir ve bunun insanların fiziksel toplantılar yapma imkânlarına etkisi olacaktır. **Devletler insanların toplantı ve gösteri düzenleme haklarını kullanabilmelerini sağlamalı ve bu hakkın kullanımını ancak kamu sağlığını korumak için gereken seviyede kısıtlamalıdır.** Bu doğrultuda Devletlerin, gösterilerin nasıl fiziksel/sosyal mesafe kuralları gibi kamu sağlığı ihtiyaçlarına uygun bir şekilde düzenlenebileceğini düşünmesi önerilir. Kamusal toplantılara getirilen kısıtlamalar sürekli olarak değerlendirilmeli ve böylece uygulanan düzenlemelerin gerekli ve orantılı olmaya devam edip etmediğine karar verilmelidir.

MAHREMİYETE ETKİLERİN YÖNETİLMESİ

Sağlık krizine yönelik etkin müdahaleler hassas verilerin toplanmasını ve yönetilmesini gerektirmektedir. Böylesi çabalar kesinlikle kamu sağlığı ihtiyaçlarını karşılamakla sınırlı olmalı ve yakından denetlenmelidir.

• Sağlıkla ilgili verilerin uygun bir şekilde yönetilmesi: Sağlıkla ilgili verilerin işlendiği sistemler, sadece COVID-19 salgınının yönetilmesine yönelik belirli hedeflere ulaşmak için gerekli olan verilerin işlenmesi ve ilgili bireylerin verilerinin kullanımı konusunda bilgilendirilmesi gibi şeffaflığı sağlayacak uygulamalar da dâhil olmak üzere mevcut uluslararası veri koruma ilkelerine sadık kalmalıdır.

• **Yeterli tedbirlerin ve hesap verebilirliğin sağlanması:** Yanlış verilerin düzeltilmesi için şeffaf mekanizmalar kurulması; veri ihlali veya diğer kötü kullanımların telafi edilmesi ve salgın amacıyla işlenen verilerin mutlak surette gerekli olmadığı sürece diğer devlet kurumları tarafından kullanılmasının engellenmesi gibi düzenlemelerle hesap verebilirlik sağlanmalıdır.

• **Bütün gözetimler orantılı, hukuksal ve gerekli olmalıdır:** Gözetim tedbirleri insanların hayatına kamu sağlığı ihtiyaçlarını karşılayacak ve ulaşılabilir olan asgari düzeyde müdahaleler getirmeli ve açıkça belirlenmiş sona erme hükümlerine sahip olmalıdır. Bireysel gözetleme, temas takibi ve bireylerin hareketlerinin takibi gibi uygulamalar sıkı bir şekilde düzenlenmeli ve veriler sadece kamu sağlığı acil durumunu ele almak için kesinlikle gerekli olan seviyede kullanılmalıdır. COVID-19 ile ilgili uygulanan genişletilmiş gözetleme çabaları ulusal güvenlik ve istihbarat kurumlarının yetkisi altına girmemeli ve uygun bağımsız kurumlar tarafından etkin bir gözetime tabi tutulmalıdır.

Etkiniz AB Programı tarafından İngilizce'den Türkçe'ye çevrilen bu belge resmî çeviri niteliği taşımamaktadır.

Bu belge Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.